

**ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ И ВЗАИМОПРОНИКНОВЕНИЕ ЯЗЫКОВ И КУЛЬТУР:
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ**
**(ЎЗАЕМАДЗЕЯННЕ І ЎЗАЕМАПРАЊКНЕННЕ МОЎ І КУЛЬТУР:
СТАН І ПЕРСПЕКТЫВЫ)**

МІЖНАРОДНАЯ НАВУКОВАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ

(Мінск, Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка, 20 – 21 сакавіка 2008 года)

Ролю арганізатараў канферэнцыі «Ўзаемадзеянне і ўзаемапраўнікненне моў і культур: стан і перспектывы» ўзяў на сябе факультэт рускай філалогіі на чале з дэканам *В.Дз. Старычонкам* і *Т.У. Балуш*. Геаграфічная прастора, якую паяднала канферэнцыя, вельмі шырокая. На навуковае мерапрыемства завіталі госці з розных куткоў Беларусі, Расіі, Украіны, Азербайджана, Казахстана, Літвы, Грузіі, Таджыкістана, Польшчы. Ужо да пачатку канферэнцыі быў выдадзены зборнік матэрыялаў у дзвюх частках, што дазволіла ўдзельнікам адчуць шырыню дыяпазону праблемных пытанняў, якія выносіліся на абмеркаванні, а таксама пазнаёміцца з дакладамі калег.

Адкрыў канферэнцыю вітаннем навукоўцаў рэктар Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка *П.Дз. Кухарчык*. Каб сцвердзіць еднасць не толькі навуковых інтарэсаў, але і культурных, на пленарным пасяджэнні з вітаннем удзельнікаў выступілі пасол Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь *А.А. Сурькаў*, пасол Украіны ў Рэспубліцы Беларусь *І.Дз. Ліхавой*, пасол Рэспублікі Балгарыя ў Рэспубліцы Беларусь *П. Ганчаў*. Усімі выступоўцамі была адзначана карысць падобных сустрэч не толькі для развіцця навукі, але і для спрыяльнага культурнага і нават палітычнага ўзаемадзеяння суседніх народаў.

Даклады на пленарным пасяджэнні акрэслілі важныя напрамкі працы канферэнцыі. *В.Дз. Старычонак* распачаў лінгвістычным дакладам пра дынамічныя працэсы ў лексіцы рускай мовы ў пачатку XXI стагоддзя. Абазначыўшы прычынамі змен у слоўнікавым складзе карэнныя пераўтварэнні ў эканоміцы, палітыцы, масавай культуры і іншых сферах дзяржаўнага ўладкавання, камп'ютэрызацыю грамадства, дакладчыкам быў прадстаўлены шэраг найбольш актыўных працэсаў пераўтварэння ў мове. *А.А. Гіруцкі* прадставіў філасофскія разважанні пра бытаванне слова як матэрыялізаванай сутнасці духоўнага пачатку ў розных культурных традыцыях і ў канцэпцыі *А.Ф. Лосева*. *Й. Лаўрынавічус* пашырыў заяўленую тэму свайго даклада і апавядаў не толькі пра агульнае ў культурным генагэне Літвы і Беларусі на падставе аналізу тапонімаў, этнонімаў і тэонімаў, але і пра культурную блізкасць балцкага свету і поўдня Сярэдняй Еўропы. Была адзначана цывілізацыйная місія балтаў ва ўсёй навакольнай прасторы, іх уплыў на мовы і побыт, рэлігійныя вераванні суседзяў, у першую чаргу славян.

Далейшая праца канферэнцыі адбывалася ў межах 9 секцый. У 1-й секцыі «**Мова ў полікультурнай прасторы і дыялогу культур**» былі прадстаўлены даклады, звязаныя з гістарычным функцыянаваннем рускай мовы (*З.В. оглу Асадаў «Древнетюркские этноидемы в юридических памятниках Древней Руси (Элементы инцеста в Уставе князя Ярослава)»*, *Т.А. Бичанкова «О воздействии старорусской лексики на лексическую систему современного русского языка»*), з узаемадзеяннем моў у межах пэўнай краіны (*Х.А. Карасаева «Проблемы языка в политическом государстве»*, *Т.Р. Ламтадзэ*, *М.Г. Мікадзэ*, *Н.Г. Квірыкадзэ «Языковые контакты в современной Грузии»*, *Л.Л. Плыгаўка «Некоторые асаблівасці*

маўленчых паводзін беларусаў у Літве», В.А. Палятаева «Вариативность сложных предложений в говорах переходной русско-белорусской языковой зоны» і інш.).

У размове пра дыялог моў і культур была засяроджана ўвага на функцыянаванні самога паняцця (А.А. Варнаўская «Некоторые подходы к понятию диалога культур») вызначаны спосабы дыялогу (В.Ю. Лазарава «Современные прагматонимы как факт диалога языков и культур»), на запазычаннях з адной мовы ў другую (Д.Ю. Анісімава «Местоимения с заимствованными и калькированными частицами в словацком и венгерском языках», Л.Б. Барань «Отражение влияния венгерского языка на закарпатский диалект украинского языка в процессе межъязыковых взаимодействий», М.Ф. Гуліцкій «Интернациональная лексика в русском и белорусском языках», Ю.М. Лук'янюк «Ляцінізмы і грэцызмы з складзе беларускай філасофскай тэрміналогіі», С.М. Струкава «Да гісторыі антрапанімічна абумоўленага запазычання старабеларускай мовы б е к е ш » і інш.). Як прадстаўлены дыялог культур у мастацкіх тэкстах высвятлялі І.С. Скарапанава («Русско-еврейский дискурс в поэме Михаила Сухотина "Роза Яакова"»), Т.Г. Трафімовіч («"Праздный черепок" и "бумажный колпак": толкование пушкинских текстов как диалог языков и культур»), А.Г. Фаменка («Славянизмы в лингвотипологической модели Дзеймса Дэймса»). Лінгвакультуралагічным падыходам да пытання вызначыліся працы М.І. Канюшкевіч «Место лингвокультурем в языковом сознании билингва (на материале компаративно-ассоциативных полей колоративов)», В.А. Заяц «О предпосылках современного направления исследования аксиосферы культуры сквозь призму языка».

На 2-й секцыі «Мова ва ўмовах глабальізацыі камп'ютэрных тэхналогій» увага дакладчыкаў была накіравана на праблему падрыхтоўкі полімоўнай асобы (У.М. Бахцікірэва «К вопросу о профессиональном триязычии в условиях глобализации»), на працэсы ў сферы лексічнага складу мовы (Л.Б. Белаглавава «Русская лексика. Лексика научного стиля. Язык в условиях глобализации», С.К. Шчукіна «Лексические заимствования в музыке»). Асаблівасці моўнай камунікацыі ў Інтэрнеце разглядаліся ў дакладах: Ю.А. Іназемцавай «Речевое поведение участников электронной переписки»; А.А. Ляхоўскай «Интернет как специфическая коммуникативная среда»; В.В. Патапавай «К вопросу о двуязычии белорусских Интернет-форумов»; Т.Я. Пішэнінай «Интернет-мем как прецедентный феномен»; Т.А. Светашовай «Особенности интерактивных поэтических игр в Интернет-пространстве (на примере проекта "Сад расходящихся хокку")»; А.С. Чырвонага «Графические новообразования в Интернете»; С. Ян «Гендерный аспект в компьютерном подязыке».

У 3-й секцыі «Міжкультурныя камунікацыі і моўныя кантакты» разглядалася стасункі культур на самых розных узроўнях: узасмадзяння дыскурсаў (А.И. Басава «Дискурсивные взаимодействия в межкультурной коммуникации»), камунікацыйных паводзін (Л.В. Адоніна «Коммуникативное поведение русских и украинцев», Н.В. Саўчанка «Социально-психологические характеристики феномена затрудненной межличностной коммуникации»), функцыянавання сацыяльнай тэрміналогіі (А.С. Белая «Социальная терминология в условиях межкультурной коммуникации»), дыялектызмаў (А.А. Станкевіч «Міжмоўныя кантакты і лексічнае ўзаемадзеянне ў беларускіх народных гаворках»).

Аналіз моўных кантактаў быў прадстаўлены вывучэннем руска-беларускай інтэрферэнцыі (Н.Р. Мордас «Некоторые аспекты фанетычнай интерференции русской и белорусской моў пры вывучэнні дэфекталагічнай тэрміналогіі», Л.М. Надумовіч «Лексические единицы со сложной основой в истории русского и белорусского языков (на материале слов с начальным благо-)», Т.Г. Трофімовіч, Н.В. Паляшчук «К проблеме древнерусской основы и новообразований в старорусской и старобелорусской правовой фразеологии»), уплыву роднай мовы пры вывучэнні замежнай (Л.Г. Лебедзева «Особенности языкового контакта на территории Беларуси»).

Секцыя 4. «Лінгвакультуралагічны аналіз тэксту» была самай вялікай і падзялілася на 3 падсекцыі. Доклады першай падсекцыі пераважна былі прысвечаны разгляду розных мастацкіх сродкаў пры лінгвістычным аналізе тэксту: асабліва метафары (Л.А. Блізюк «Базовые метафоры в идиостиле А.С. Пушкина», А.С. Васілеўская «Метафора як сродак стварэння падтэксту (на матэрыяле рамана Кузьмы Чорнага "Сястра")», Л.І. Прозарава «Метафарычныя тэксты, заснаваныя на персаніфікацыі прыродных з'яў», І.Э. Ратнікава «Имя собственное-метафора как выражение исторической и политической аналогии», А.І. Равуцкі «Русские метафорические тексты, соответствующие модели "понятия эмоциональной, интеллектуальной и нравственной сфер-лица"», Т.М. Рабава «Квалітатывнасць метафорантропоморфической направленности» і інш.), параўнання (В.Я. Барысенка «Дзеяслоўныя параўнанні ў паэзіі Петруся Глебкі», А.К. Куксік «Функцыі сравнительных оборотов в литературном произведении (на примере повести Л. Андреева "Красный смех")»), эпітэтаў (А.В. Кажамячанка «Семантико-стилистические коннотации образных определений в поэзии М. Цветаевой», Н.У. Ждановіч «Индивидуально-авторские эпитеты как отражение потенциальных возможностей языковых единиц») і іншых стылістычных прыёмаў.

Значная колькасць дакладаў другой падсекцыі прадстаўлена ў кагнітыўным аспекце. Разглядаліся асобныя канцэпты ў творчасці рускіх і беларускіх майстроў слова (Т.У. Балух «Беларусь как один из доминантных концептов в поэзии Ларисы Генюш», Н.А. Герасімава «Концепт "тоска" в лирике Георгия Иванова», А.П. Жыганава «Пространственные концепты "даль", "бездна", "глубь" в семантической

структуре стихотворного цикла А. Блока “Снежная маска”, М.Ф. Кунтыли «Воплощение концепта “туман” в рассказах А.П. Чехова», И.Т. Тарасенка «Гендерные различия интерпретации концепта “любовь” в поэзии А. Ахматовой и Н. Гумилёва» і інші.), а таксама сам працэс канцэптуалізацыі ў мастацкім тэксьце (А.У. Міхайлава «Канцэптуалізацыя музыкі ў вершах Якуба Коласа», Ю.А. Равякіна «Канцэптуалізацыя цвета глаз герояв в романах В. Короткевича и О. Ипатовой (сопоставительный аспект)», Т.А. Чарняўская «Канцэптуалізацыя музыкі ў моўнай карціне свету Паўлюка Труса»).

Даклады трэцяй падсекцыі закралі пытанні ўзаемадзеяння мовы і культуры, асобных сродкаў выразнасці ў адрозных па стылі тэкстах (А.М. Лапкоўская «Структурна-сэнсавая арганізацыя разважання ў навуковых тэкстах», Г.А. Назіна «О синтаксических средствах выразительности в публицистическом тексте военной проблематики», В.У. Зуева «Рефлексия над текстовой формулой как стилистическая особенность древнерусской бытовой переписки»). Але ў пераважнай большасці аб’ектам аналізу з’явілася мастацкая літаратура (М.П. Жыгалава «Культурный аспект античности как прогноз, образец и материал онтологического мира русских и белорусских художников слова (на примере творчества Ф. Тютчева, М. Цветаевой, Н. Матяш)», Т.Я. Камароўская «Интерпретация фактов античной истории в американском философском романе XX века: “Мартовские иды” Т. Уайлдера», Л.Б. Крукава «Отражение ситуации зрительного восприятия в поэтических текстах М. Цветаевой», С.М. Лясвіч «Фларыстычная сімволіка ў творах Уладзіміра Караткевіча» і інші.). Культурна-моўнае адзінства было прадстаўлена і праз анамастычны аспект даследаванняў (Т.В. Віннічанка «Языческие имена в памятниках письменности северных монастырей XVI – XVII вв.», Т.Л. Леўчанка-Камісаранка «Сакральная ономастика как средство порождения смыслов и конденсатор культурной памяти (на материале проповедей Антония Радонежского)»).

Секцыя 5. «Тэорыя і практыка перакладу. Пераклад у дыялогу культур. Камп’ютэрызацыя перакладу» паяднала зацікаўлены перакладам у розных аспектах: пераклад мастацкіх тэкстаў – большасць даследчыкаў разглядалі пераклад на рускую мову (А.М. Астанчук «Паэма Рыгора Барадуліна “Вяртанне ў першы снег” у перакладзе на рускую мову», В.М. Байко, Л.Б. Давыдзенка «Про відтворення українських фразеологічних одиниць у російському перекладі роману Євгена Гуцала “Позичений чоловік, або ж Хома невірний і лукавий”», Д.М. Жаткін «К вопросу о русских переводах поэзии Вальтера Скотта» і інші.), праблемы эквівалентнасці перакладу (А.М. Гарэгляд «Варьирование языкового выражения семантики фразеологизмов в процессе перевода (на материале русского и белорусского языков)», А.С. Рускіх «Выбор эквивалента как отражение переводческой стратегии», Р.Г. Кадзімаў «Практика художественного перевода и проблемы эквивалентности переводных произведений» і інші.), практыцы навучання перакладу (М.Н. Галаева, О.Ю. Гальцава «Практика обучения профессионально-ориентированному реферативному переводу в неязыковом вузе», М.Н. Галаева, Н.В. Наваселава «Рэферативный перевод как средство мотивации при обучении русскому как иностранному», І.Ю. Паповіч «Роль учебного перевода в реализации целей и мотивов изучения русского языка иностранными студентами»). На жаль, заяўлены ў назве секцыі аспект камп’ютэрызацыі перакладу быў прадстаўлены толькі адным дакладам (А.І. Галаўня «Проблемы синхронного машинного перевода»).

Секцыя 6. «Нацыянальна-культурны кампанент у лексіцы і фразеалогіі» падзялілася на дзве падсекцыі. Нацыянальна-культурны кампанент лексічнага ўзроўню разглядаўся праз асацыятыўны эксперымент (Т.І. Крыга «Эксплицированность национально-культурной специфики языкового сознания в лексических ассоциациях белорусов, болгар, русских, украинцев»), устарэлыя лексемы (Т.Ф. Андарало «Асаблівасці ўжывання ўстарэлай лексікі ў сучаснай гістарычнай прозе»), выражэнне ацэнкі ў мове (І.Р. Куралева «Посессивная конструкция “у кого есть что” как способ выражения оценки в русском языке», Н.В. Яскевіч «Оценка в семантике зооморфизмов»), метафару (В.І. Чачотка «Метафорические репрезентации концепта “мужчина” в средневековой (языковой и художественной) картине мира») і інш.

Нацыянальная спецыфіка фразеалогіі многімі дакладчыкамі разглядалася ў супастаўляльным аспекце (А.Я. Аксенчук «Репрезентация эталонов и стереотипов концепта “ничто” в языковой картине мира (на материале русской и белорусской фразеологии)», Л.У. Зайцава «Беларускія і фразеалагічныя адзінкі з агульным значэннем “асоба”»).

Секцыя 7. «Культуралагічная накіраванасць выкладання мовы і літаратуры» была прадстаўлена дакладамі ў некалькіх асноўных кірунках: пытанні засваення мовы праз фарміраванне міжкультурнай камунікацыі (Я.К. оғлу Алхасоў «Лингводидактические принципы развития русской речи учащихся-азербайджанцев», І.А. Вороб’ёва «К проблеме моделирования процесса межкультурной коммуникации на занятии по иностранному языку», В.Л. Татур «Культурологический аспект изучения русского и белорусского языков», А.М. Федарыныч «Формирование межкультурной коммуникации у студентов филологов» і інші.); значэнне асобных дыдактычных прыёмаў для фарміравання філалагічнай кампетэнцыі (Т.А. Дзікун «Роль фонетики в формировании орфографической грамотности», Л.А. Жукава «Комплексный анализ художественного текста как средство формирования языковой, речевой и коммуникативной компетенций учащихся», А.В. Забарный «До проблеми використання на уроках літератури аудіовізуальних засобів передачі інформації», Л.С. Васюковіч «Чытанне вучэбнага тэксту: лінгвадыдактычны аспект» і інші.),

вызначэнне пэўных страгэгій у вывучэнні мовы (Л.Р. Машичэнская «Не пора ли обернуться назад: размышление о преподавании русского языка в школе», А.У. Юферова «Различные подходы к дифференциации жанровых парадигм поэтический путешествий в русской и украинской литературе 2-й половины XIX в.»).

На другі дзень праца працягвалася яшчэ ў двух секцыях. У **8-й секцыі «Лінгвістычныя запазычаныя як адпостраванне міжкультурных і міжмоўных узаемадзеянняў»** разглядаліся пытанні функцыянавання запазычанняў у складзе тэрміналогіі (Г.А. Гваздовіч «Заимствование как один из путей пополнения и формирования русской и белорусской лингвистической терминологии»), у публіцыстыцы (А.І. Яновіч «Прагматика высказывания и активизация иноязычного компонента в современной русской речи (на материале газетных текстов)»), у старажытным пісьменстве (А.А. Кажэўнікава «О соотношении древнегреческих заимствований и собственно русских композитов в языке русской неделовой письменности XI – XVI вв.»), лёс запазычанняў з пэўных моў (Л.А. Каўбасюк «Слова-эмигранты: немецкие заимствования в современных языках», Ю.А. Дубоўскі «О разных судьбах заимствованных англицизмов», М.В. Шуцк «Англоамериканизмы в современном немецком языке»), закранаўся арфаграфічны аспект (Н.У. Нікаленкава «Союз латиницы и кириллицы: о написании заимствованных слов и аббревиатур»).

9-я секцыя «Праблемы міжмоўнай эквівалентнасці». Гутарка пра моўную эквівалентнасць вялася з разглядаю розных узроўняў мовы: арфаграфіі (Л.М. Бажэнка «Межъязыковая соотносительность в русской и белорусской орфографической системах»), марфалогіі (М.Г. Еўдакавец «Количественные значения имени существительного в русском и английском языках»), словаўтварэння (А.А. Сілка «Продуктивность агентивных суффиксов имён существительных в русском и украинском языках»), сінтаксісу (В.У. Ліпская «Коммуникативные функции сегментированных синтаксем именительного падежа (на материале газетных статей на русском и белорусском языках))), лексікі – асобных тэматычных груп – (К.С. Бубнова «Акциональные понятия в системе русских и белорусских названий кухонной утвари», В.В. Перкава «Эквиваленты терминов образовательных услуг в русском и английском языках»).

Прыток замежных студэнтаў у беларускія вышэйшыя навучальныя ўстановы ў апошні час і пытанні павышэння эфектыўнасці іх навучання рускай мове абумовіў дзейнасць круглага стала **«Культуралагічная накіраванасць выкладання РМЗ»**, пасяджэнне якога адбылося таксама на другі дзень правядзення канферэнцыі. Абмяркоўваўся матэрыял, на якім варта праводзіць навучанне (Т.Д. Аглу Асадзадэ «Текст как основная единица обучения иноязычной речевой деятельности», Н.П. Балкунова «Дидактический материал по русскому языку в условиях полиязычия»), а ў прыватнасці праца з прэцэдэнтнымі тэкстамі (Л.Ф. Гербік «Обучение РЯИ: работа с прецедентным текстом как расширение культурной компетенции будущих специалистов», В.М. Грачэнка-Жураўская «Прецедентные элементы в учебных текстах и их актуализация на занятиях с иностранными студентами-русистами»), пытанні фарміравання лінгвакультурнай кампетэнцыі навучэнцаў (Л.М. Чумак «Белорусская культура: принципы лингводидактического описания в целях преподавания иностранцам», Г.У. Варычэнка «Стратегическая составляющая социокультурной компетенции в обучении русскому языку как иностранному», А.А. Еўдакімава «К вопросу о формировании лингвокультурологической компетенции иностранных военнослужащих», А.У. Міхайлава, А.А. Ушакова «Культурологическая направленность формирования картины мира иностранных учащихся музыкального вуза» і інш.), арганізацыі дыстанцыйнага навучання замежнай мове (С.В. Шаталава «Некоторые концептуальные положения организации дистанционного обучения иностранному языку на базе компьютерных телекоммуникаций»).

У выніку значным слухнасць і актуальнасць тэматычнага кола канферэнцыі. Можна спадзявацца, што плённае вывучэнне моўных стасункаў будзе добрым унёскам у развіццё не толькі філалагічнай навукі, але і ў назапашанне культурнага досведу. Вывучэнне мовы і культуры як узаемазвязанага адзінства бацьца перспектыўным і ў значнай ступені павялічвае карысць прыгаданай канферэнцыі.

*С.М. Лясковіч, кандыдат філалагічных навук, дацэнт
(Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт)*